FIATAL MŰSZAKIAK TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKA

Kolozsvár, 2003. március 21-22.

A SZLOVÁK KARSZT-BIOSZFÉRA REZERVÁTUM

Katarína Barnová

The purpose of the National Nature Protection is not only to observe the established protection, the régime and care for the present state of nature, but to regulate the various economic activities and schemes in the country and to restrict activities disturbing the biological balance of nature. The workers of nature protection want, above all, to achieve better relations and approaches of man to nature. Their endeavour is not to safeguard the inviolability of the reservations, as many people understand nature protection. Today we are trying to create a suitable living environment for man. Therefore are the workers of the nature reservation trying to regulate suitably economic activities in protected areas, so that, above all, social interests are respected. It should be a rule that cultural maturity of man should be judged by this behaviour in nature.

1. ÖSSZEFOGLALÁS

Az államilag irányított természetvédelem nem merül ki csupán a természet jelenlegi állapotának megóvásában és fenntartásában, hanem egyben a legkülömbözőbb gazdasági tevékenységformák irányítását is jelenti. Ebből az is következik, hogy szükség esetén fel kell hogy lépjen mindennemű olyan tevékenységgel szemben, amelyek megzavarhatják a természet biológiai egyensúlyát. A természet védelméért felelős dolgozók legfőbb feladata mindenekelőtt az ember természethez való viszonyának a megjavítása. Ez az igyekezet azonban távolról sem az egyes természetvédelmi tájegységet "érinthetetlenségére" irányul, mint ahogy azt még ma is néhány "természetvédő" értelmezi.

Napjainkban nagy erőfeszítéseket teszünk az ember életfeltételeinek, életkörnyezetének javítása érdekében. Ezért a természetvédők feladata napjainkban elsősorban a védett területeken folyó gazdasági tevékenység megfelelő irányítása, amely szem előtt tartja az egész társadalom érdekeit. Általánosan elfogadott szabállyá kéne hogy váljék: az ember kulturális fejlettségi szintje a természethez való viszonyában, a természet szeretetében is visszatükröződik.

2. A SZLOVÁK KARSZT KARAKTERISZTIKÁJA

A Szlovák Karszt Bioszféra Rezervátum tájvédelmi területe Kelet-Szlovákia délnyugati területén van. Ez a terület Magyarországgal határos és 57 km hosszú szakaszon az államhatár mentén húzódik. Észak-déli irányban a legnagyobb szélessége eléri a 22 km-t. A tulajdonképpeni védett terület 361,66 km² a védőzóna 383,34 km². A Szlovák Karszthoz ezek az alegységek tartoznak: a Konyár fennsík (Koniarska planina), Pelsőci fennsík (Plešivská planina), Szilicei fennsík (Silická planina), a Felső-hegy (Horný vrch), a Szádelői fennsík (Zádielska planina), a Jászói fennsík (Jasovská planina) és az Alsó-hegy (Dolný vrch). A Felső-hegy és az Alsó-hegy fennsíkjaait a Tornai medence (Turnianska kotlina) választja el.

Ez a terület a legbonyolultabb geológiai szerkezetű területnek tartják, hiszen jelenlegi ismeretünk szerint felépítését 5 tektonikai egység alkotja, ezek a következők: Szilícikum, Gemerikum, a Barkái Takaró, Meliatikum, Tornaikum. A legnagyobb mértékben a Szilícikum van jelen, melyet a Szilicei

Takaró képvisel. Ezen a vidéken számos kiváló személyiség tanúsított érdeklődést az ezen a területen található növény és állatfajok iránt. E vidék megismerésének folyamata során számos, a tudomány számára új növényfajt írtak le. A széleskörű növényzet faji magyarázata az, hogy földrajzi fekvése két különböző flóratartomány érintkezésének területén található. A mély szurdokvölgyekben a klíma inverziós (rendellenes). Ez a vidék igen gazdag a barlangokra és zomborokra. A barlangrendszerek jellegzetes térségeikkel a szekundáris cseppkövekkel, hidrológiai életrendükkel, felszínalatti patakjaikkal,

mikroklímájukkal és biológiai életükkel különleges mikrovilágot alkotnak. Az erősen karsztosodott fennsíkokat szűk szurdok, kanyószerű völgyek tagolják és a barlangok mikrovilágával ezt a vidéket kivételessé és különlegessé teszik, mindez rendkívüli védelmet igényel.

A Szlovák Karszt vidéke október 1973-ben vált tájvédelmi körzetté, melyet aztán 1977-ben az „Ember és a Bioszféra” program keretében a nemzetközi bioszféra rezervátumok hálózatába soroltak. Ebben az időben hét természeti alakulatot-barlangot jelöltek ki: Pelsőcardói barlang (Ardovská jaskyňa), Domicai barlang (Jaskyňa Domica), Gombaszögi barlang (Gombasecká jaskyňa), Jászói barlang (Jasovská jaskyňa), Krasznohorkai barlang (Krasnohorská jaskyňa), Milada barlang és az Ochtinai aragonit barlang (Ochtinská aragonitová jaskyňa) és kijelöltek hét állami természeti tartományt is: a Szádelői völgyet (Zádielska dolina), Tapolca (Teplica), Körtvélyes (Hrušov), Jászó (Jasov), a Somodi fürdő fölötti területet (nad Drienovskými kúpeľmi), az Órhegy gerince alatt (Pod strážnym hrebenom), Domicai Karrok (Domické skrapy) és egy védett lelőhelyet a Tornai Várhegyet (Turniansky hradný vrch)

3. A TORNAI VÁRHEGY

A Tornai várhegy mind állami természeti rezervátumot elfogadták augusztus 21-én 1964-ben. A terület 17,93 ha, a felső rész kopasz és köves, a hegy lábánál boros pincék találhatók. A Tornai vár valószínűleg 13. század 2.felében keletkezett. Többször megsérült és több átépítésen esett keresztül.

Ma már csak a festői romja maradt.(1) A terület egyéni növényi faja a tornai vértő Onosma Tornensis (rumenica turnianska) (2), amit egy magyar botanikus Sándor Jávorka fedezett fel. Vannak itt még sok további védett növényfajok mind például: a tavaszi kérics(Adonis Vernalis)(3), virágos kórics (Fraxinus Ornus), trubán lilium (Lilium Martagon)(3), leány kökőrcsin (Pulsatilla Grandis)(4), méregölő sisakvirág (Aconitum Anthora)(5), sziklai benge (Rhannus Saxatilis), havasi őszirózsa (Aster alpinus)(6), karpáti harangvirág (Campula Carpatica), fényes szekfű (Dianthus Nitidus)(7).

Az állatfajokból - a puhatestűekből a Chondrina Clienta csoport a legjellegzetesebb. Ennek a tájnak a különlegessége az Alopia Clathrata. A tudomány számára két új lepkefajt írtak le ebből a területből és ez pedig a Stigmella Inopinata és a Beiybecia Puella. A védett fajok: a foltos szalamandra (Salamandra salamandra), a magyar gyík (Ablepharus Kitaibelii), rézsikló (Coronella Austriaca), tarajos gőtét (Triturus Cristatus), a fehértorkú denevér (Vespertilio Murinus), a kerecsent (Falco harrug)(8), a kígyászölyv (Circus Galligus), a törpesas (Hieraaetus Pennatus), a törpekuvák (Glaucidium Passerinum), a fekete harkály (Dryocopus Martius), a bajsos sárkány(Emberiza Cía), a zöld küllő (Picus Viridis), az őszapó (Aegithalos Caudatus), a borz (Meles meles), a farkas (Canis Lupus), a vidra (Lutra lutra), a gímszarvas (Cervus Elaphus), az őz (Capreolus Capreolus)....

4. SZÁDELŐI VÖLGY

Nem mesze a Tornai vártól a Szádelői völgy található(9). A környező hegység a triász korabeli mészkőből alakult ki, rengeteg felszíni és földalati karsztjelenséggel. Ennek a kiterjedése 214,73 ha és 1986-tól természeti tartománynak van kijelentve. A sziklás völgy hossza 2200 m és a mélysége 300 m, miközben a jobb oldal 50 m-rel magasabb mind a bal (12). "V" alakú kiterjedése van és közöttük egy patak folyik - a Sáros patak (10). Az eső, erózió, a fagy és a meleg alakította ki a mai alakját. Ösvények, üregek, barlangok és éles sziklák alakultak ki. A legszebb közülük a Cukrossüveg - 105 m.(11) A Sáros patak medre kacskaringós és gazdag a kaszkádokban és a vízesésekben. Ismert az osztrák sárkányfű (Dracocephalum Austriacum), nyúlzapuka (Anthyllis Vulneraria), petyegetett

türdőfű (Pulmonaria), háromlevelű vidrafű (Trifoglio Fibrino), a bircses vaj fű (Saxifraga Granulata), a magyar nőszirm (Iris Aphylla). . . . A fauna jellegzetességei közé tartozik a parlagi sas, a kerecsen és a bajsos sárkány

Annak ellenére, hogy ezen a helyen értékes növényi és állati endemiták találhatók, amik nem csak Szlovákiában hanem egész Európában védve vannak, ez a hely a szennyezett környezetek közé tartozik. Nem mesze a Tornai vártól a Tornai Cementgyár található, ami a kibányászott mészkövet dolgozza fel. A Tornai várhegy a legszennyezettebb terület, még ha a legtávolabb is ettől a gyártól. A szelek hatására történik ez amik az északi irányba fújnak. A poros esés átlagos értéke kb 130-150 t/km/évre. A szennyezettség emiszió szint határa nincs mindig betartva. A másik gyár ami szennyezi a környezetet ez a Méhészke VAP.-LOM.-HOSTOVCE, ez 500 m-re található a magyar határtól. Ez a gyár nyersanyag kifejtésével foglalkozik. Az egyetlen forrás a mészkőmalom ahonnan hozzá lehet férni a poros részek emisziószint mérésére távolabbi helyeken. A malomban 3 LM-8 típusú forgómalom található. Maximális szennyezettség emisziószint határa, ami a FKA 4/100 típusú filterből van az 40 mg.m³

Az emisziószint határa nem volt túllépve. A gondolataim szerint abból kell következtetnünk hogy ez a térség közel áll egy természeti tartományhoz, és hogy ezek a gyárak veszélyeztetik az értékes tornai vertőt. Feltétlenül szükséges kicserélni a 2. és 3-dik. forgósűrítőt. A költségfedezetet a cégnek kellene biztosítania a saját költségvetéséből.

5.BEFEJEZÉS

Több növényi és állatfaj a földön az emberi tevékenység hatására eltűntek és több organizmusok vannak veszélyeztetve. Egyetlen megoldás az emberek viszonyulása és a kapcsolat változása a természet iránt, de ez csak akkor érvényes, ha megtanítjuk az embereket a természetet védeni és alaposan megteremteni és tudatosan tisztelni.

IRODALOMJEGYZÉK

- 1.Ing Mikuláš Rozložník, Slovenský Kras, Vydavateľstvo Osveta, Martin, 1992, 193, 276
- 2.L. Krejča ,Atlas liečivých rastlín, Vydavateľstvo Osveta, Martin, 1988, 196,271
- 3.'Július Kovács, Szlovák Karszt Bioszféra Rezervátum, Bratislava, 1962, 25
- 4.D.Magic és O.Ursák, Atlas chránených rastlín, Obzor, Bratislava, 1978, 32, 36 198
- 5.D.Sareko, Szlovák-, Magyar szótár, Bratislava, 1978

(1)A Tornai várhegy romjai

(2) A tornai vértő (*Onosma Tornensis*)

(5) Méregölő sisakvirág (*Aconitum anthora*)

(4) Leány kökörcsin (*Pulsatilla grandis*)

Tavaszi hérics (*Adonis vernalis*)

(7)Fényes szegfű (*Dianthus nitidus*)

Osztrák sárkányfű (*Dracocephalum Austriacum*)

(6)Havasi őszirózsa (*Aster alpinus*)

harangrongy (*Soldanella carpatica*)

(8) A kerecsen (Falco Cherung)

(9) A SZÁDELŐI VÖLGY

(10) A SÁROS-PATAK

(11) A Cukrossüveg (Cukrova homo la)

(12) A Szádelői völgy

Katarína Barnová
Egyetemi hallgató
Technická Univerzita, Letná 9, Košice, 040 01
Telefon 0907 950 656